1. Fıkhın Başlangıç Dönemi ve İçtihat

NOT EDELİM

Nas: Kur'an-ı Kerim ve hadislerde bulunan bir konu hakkındaki açık hükmü gösteren sözlerdir.

(MEB Dinî Terimler Sözlüğü, s. 275)

YORUMLAYALIM

"Mekke döneminde fıkhi hükümler azdır. Medine döneminde ise hükümler daha çoktur."

Bu metne göre fıkıh ilmi açısından Mekke ve Medine dönemlerini karşılaştırarak yorumlayınız.

Mescidi Nebi, Medine

1.1. Hz. Peygamber Dönemi

Fıkıh ilminin doğuşu, Peygamberimizin hayatta olduğu zamanı kapsar. Bu dönemde vahiy gelmekte ve hükümler yeni ortaya konmaktadır. Kur'an-ı Kerim ve onun açıklayıcısı olarak Resulullah (s.a.v.) peyderpey hükümleri beyan etmiştir. Önceki şeriatlerde var olan kimi hükümleri aynen, kimi hükümleri de uyarlama ile geçerli kılmış ve yeni hükümler ortaya koymuştur. Fayda sağlayan şeyler emredilmiş ve zararlı şeyler yasaklanmıştı.[1] Bu dönemde hükümlerin kaynağı, Kur'an-ı Kerim ayeti ve Resulullah'ın (s.a.v.) sünneti olan naslardı.

Hz. Peygamber'in Mekke dönemindeki tebliği, daha çok inanç esaslarına ve ahlaki konulara yönelik olmuştur. Mekke döneminde fıkhi hükümler azdır. Ancak ele alınan inanç ve ahlak ilkeleri, daha sonraki fıkhi dönemlerin temelini oluşturmuştur.

Medine dönemi ise İslami hükümlerin teşri dönemidir. Bu dönemde fıkıh, yeni oluşan İslam toplumunun temel esaslarını belirlemiştir. Bireysel ve toplumsal konularda önemli düzenlemelere yer verilmiştir. Örneğin zekât, oruç gibi ibadetler bu dönemde emredilmiştir. İçki, kumar ve faiz gibi yasaklar da bu dönemde yürürlüğe girmiştir.

Hz. Peygamber dönemindeki fıkıh; teşri, kolaylık, tedric ve nesih ilkeleri çerçevesinde şekillenmiştir. Bu dönemde **teşri**, yani hüküm koyma kaynağı Allah ve Resulüdür. Allah Teâlâ'nın Kur'an-ı Kerim'de hüküm bildirmediği konularda, Peygamberimiz Allah'ın emriyle hükümler koymuştur.

Resulullah'ın (s.a.v.) sünneti, hüküm kaynaklarımızdandır. Sünnet, vahyin denetimindedir ve bu yönüyle sıradan bir insanın beyanı değildir. Resulullah'ın (s.a.v.) sünnetini gözardı etmek, bir Müslüman için düşünülemez. Peygamberimizin teşri yetkisi Kur'an-ı Kerim'de şu şekilde ifade edilmiştir:

﴿ اَلَّذ۪ينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْاُمِّيَّ الَّذ۪ي يَجِدُونَهُ مَكْتُوباً عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرٰيةِ
وَالْاِنْج۪يلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهٰيهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ
عَلَيْهِمُ الْخَبَٓائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ اِصْرَهُمْ وَالْاَغْلَالَ الَّت۪ي كَانَتْ عَلَيْهِمْۜ... ﴾

1 Mecelle'nin 29. maddesi: "Def-i mefasid, celb-i menafiden evladır." Fesat çıkaran ve zarara yol açan bir şeyi engelleyip gidermek, hayırlı veya yararlı olanı getirmekten daha önemli ve öncelikldir, anlamına gelmektedir.

"Onlar, yanlarındaki Tevrat'ta ve İncil'de yazılı buldukları Resule, o ümmî peygambere uyan kimselerdir. O Resul, onlara iyiliği emreder ve onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helal, kötü ve pis şeyleri haram kılar. Üzerlerindeki ağır yükleri ve zincirleri kaldırır..."[2]

Hasta olan kişi ayakta duramıyorsa kolaylık hükmü ile namazını kılabilir.

İslam dininde **kolaylık** esastır ve insanın gücünü aşan bir şey emredilmemiştir. Peygamberimiz her şeyin en hayırlısının orta yol ve denge hâli olduğunu bizlere bildirmiş ve aşırılıklardan kaçınmamızı öğütlemiştir:

{ يَسِّرُوا وَلَا تُعَسِّرُوا وَبَشِّرُوا وَلَا تُنَفِّرُوا ...}

"Kolaylaştırınız zorlaştırmayınız, sevdiriniz nefret ettirmeyiniz..."[3]

İslam, insanı sorumlu tuttuğu emirlerin yerine getirilmesinde birçok kolaylaştırıcı hüküm koymuştur. Abdest için su bulamayan kişiye teyemmüm, ayakta namaz kılamayan kişiye oturarak namaz kılma, yolculukta Ramazan orucunu tutmama ruhsatı, bu kolaylaştırıcı hükümlerden bazılarıdır.

İslami hükümler, herkes tarafından kolaylıkla uygulanabilecek özelliktedir. Mesela yılda bir ay oruç tutmak, herkesin kolaylıkla yapabileceği bir emirdir. Ancak bütün bir yıl oruç tutmak ise herkese zor geleceği için emredilmemiştir.

Peygamberimiz Müslümanların kabir ziyaretine müsaade etmiştir.

Son hükme varmak için aşama aşama, ara hükümler koyarak sonunda esas hükmü ortaya koymaya **tedric** denir. Mesela içki yasaklanırken önce içkinin zararlarının çok olduğu bildirilmiş, sonra sarhoş iken namaz kılmak yasaklanmıştır. Böylece insanları içkiden uzaklaştırıcı ara hükümler konmuş, en sonunda tamamen yasaklanarak kesin hüküm beyan edilmiştir.

Nesih, daha önce konmuş bir hükmün yeni bir hükümle yürürlükten kaldırılmasıdır. Mesela Peygamberimiz ilk zamanlarda kabir ziyaretini yasaklamıştı. Sonra ziyarete müsaade etmiş ve önceki hükmünü kaldırmıştır. Peygamber Efendimizin vefatı ile vahiy sona ermiş ve nesih olayı son bulmuştur.

BULALIM

Kur'an-ı Kerim'deki içkinin yasaklanması ile ilgili tedric hüküm ayetlerini bularak aşağıya yazınız.

- ....
- ....
- ....

2 A'raf suresi, 157.ayet.
3 Buhârî, İman, 12.

ÖRNEKLER BULALIM

Peygamberimiz zamanındaki teşri, kolaylık, tedric ve nesih ilkelerine örnekler yazınız.

Teşri	Kolaylık	Tedric	Nesih